

JRuyra (*Pinya de Rosa* II, 61, 207). Fins a llavors encara no s'havia publicat a cap dicc., si bé Ag. havia anotat «estres (Plana de Vic): arreus, cines, trastos, chismes», com a variant d'un *estris*. «Un *estre* de llau-na», Coromines (art. en el diari «La Nau», 25-II-1928), «la finesa no s'aprèn: o bé l'escriptor produirà les seves obres originals amb els *estres* del propi esperit, o bé serà un vil imitador, una freda rata-pinyada, que reflecteix la llum, però no l'escalfor», id. (1931, *Revisió de Valors del S. XIX, l'Esperit de Finesa* x, p. 181, comprovat amb l'autògraf).

«No és un mot conegut dels valencians» ens certificava En Josep Giner i March (1955). Però és que tampoc ho era de la gent de Barcelona ni del Princ., en general (fora, segurament, d'algunes comarques): puc donar fe que mai no s'havia sentit a Barcelona ni en el Maresme fins després de 1920: va començar d'escampar-se poc després, amb èxit tan ràpid que tots ens hi vam acostumar; i en això, més encara que Ruyra i molt més que el meu pare, degué tenir gran influència l'exemple de Josep Carner, i segurament no tant perquè aquest l'usa en algunes de les seves obres dels anys 20, sinó per conferències, per les seves tan escoltades converses de cenacles, i per damunt de tot, per la influència d'un gran nombre de gent (en part prestigiosa) de les mateixes tendències.

L'etimologia és clara, a condició que admetem que és un mot que es va estendre pel Princ. partint del Llenguadoc (o del Ross.?). Ens ensenyen clarament la gènesi que allà tingué aquest mot els millors lèxics dialectals d'aquelles terres: «*être*: mot frèquemment et abusivement employé pour désigner les personnes et les choses: diràs à être que porte l'*être*, tu diràs à un tel d'apporter telle chose ---», Vayssier (*Dict. de l'Aveyron*); «*hestres*: personne dont le nom échappe», Moureau (*Dict. du Patois de la Teste*, Suppl.: costa girondina); «*estre*, chose, un tel, du nom duquel on ne souvient pas», ja registrat pel tolosà Doujat (segle XVII), en el seu glossari de la llengua de Goudouli (de manera que ja deu figurar en les obres del poeta moundí de cap a l'any 1600), i el tolosà modern Visner ens fa a saber que avui allà té el mateix valor amb què l'emprà el nostre Ruyra: «*les estres*: les choses», i que d'altra banda se sol dir allí «l'*estre* d'en dacòs: la chose de celui que je ne nomme pas» (com si diguéssim «l'*estri* d'en *dallòs*). Més confirmació: «*être* ou *câouse*: chose, terme vague, qu'on met à la place d'un nom propre: anàs a dire a Moussu... *Êstre*», Sauvages.

Que això ja era allà bastant antic no sols ho prova el fet que el vagi usar el poeta tolosà Goudouli, perquè ja devia ser anterior, quan ja se'n serveix Rabelais (com a pseudònim obscè), i sens dubte com un de tants occitanismes que admet tranquil·lament sempre que li convé: «Aristoteles a déclaré l'*estre* des femmes estre de soy insatiable» (traduint *os vulvae* del text llatí), *Tiers Livre* (§ 27, p. 127, i n. 15 de l'ed. G. B.) —no sense copsar l'ocasió que se li presenta de jugar amb la *figura etymologica* dels dos *estre* seguits—, que ja Sainéan va reconèixer com a «euphémisme analo-

gue à chose: langd. *estre*, la chose ou personne dont on ne peut ou ne veut pas dire le nom, TdF» (*La Langue de Rab.* II, 296).¹

És sabut que *estre* és la forma que, en la llengua actual, revesteix l'infinitiu del verb *ésser*, en la gran majoria dels parlars d'oc moderns (i ja freqüent des de l'Edat Mitjana en algunes parts del territori, com el gc., etc.), forma que es troba també en ross. (modern): s'explica ben naturalment que quan un no troba un mot, i comença a dir article *lo* --- (creient tenir-ne el nom en el cervell, i la memòria li falla) surti del pas posant-hi 'ésser' (el terme abstracte que comprèn tota cosa del món); això després es féu habitual, i hom en va abusar per peresa del pensament o per... massa lles-tesa (cf. els nostres *el daixò, el dallonses*).

És bastant evident que en català el mot s'havia usat, molt abans que els quadros blanencs de Ruyra, per anomenar el palet o bocí de fusta que ha donat nom a una espècie de joc infantil, anàleg als del flèndit i del bèlit, que *AlcM* (*estre*, § 2) recull a l'Alt Berg, i altres comarques centrals del Princ. (atribuint-lo fins i tot a Bna., crec a tort), i que ja va usar Verdagner en un dels seus reculls tardans. Altrament és clar que en els anys 1903-1925 es produí en català un procés d'ennobliment d'aquest terme de tan pedestre nivell, però que s'estava fent útil.

Davant d'una etimologia tan clara i evident, i tractant-se d'un mot en el fons tan poc important, no cal cansar-se a refutar les altres pensades o pistes etimològiques que s'havien indicat, totes en notes breus i manifestament desorientades, i bastarà fer remissió al que se'n va dir. Spitzer (*Beiträge z. rom. Wortbildungslehre*, 1921, *Bibl. d. ARom.*, p. 103n.), Wartburg (*FEW* III, 1930, 329, n. 5; per al cast. *enserer* que aquest suscita, ja es va aclarir que el contacte és merament aparent, veg. *AJL* I, 68-70, i *DCEC* IV, 196a), i Moll (*AlcM*: < *instrument*) si bé aquest ja parla conjuntament del «prov. o fr. ant. *estre* (> *être*) 'ésser'» sense explicar-se.

Resta només el detall del canvi d'*estre* en *estri*. Recordo que el que se sentia al principi (c. 1920-8, quan començà a escampar-se el mot) era, primer *êstrò(s)*, i després en forma vacillant *estre(s)* o *estri(s)*,² i que tot seguit aquest guanyà terreny (i ha acabat per fer oblidar l'altre), ajudant-lo molt el fet que era més inequívoc. Com nasqué la *-i* és més dubtós. ¿Influència d'algun altre mot? P. ex. la *i* de mots del mateix sentit o semblant: *entriquells* (en lloc del qual *D*Ag. diu haver recollit *estriquells*, evident contaminació dels dos, no diu a on), *endimaris*, *estribots*. O potser per circumstàncies fonètiques dependents de la zona per on penetrà l'occitanisme: sigui que es vagi infiltrar en gran part per la zona més o menys xipella, que va des de Martinet fins a Andorra i l'Alt Cardener, sigui perquè la *-e* tancada de l'occità de l'Aude sona tant o més pròxima, per a l'orella dels rossellonesos i cerdans, a la *-i* que a la *-e* de llur sistema fonètic.

¹ El que ja m'he de guardar de suggerir en ferm és que hi hagi el mateix mot (ni àdhuc res d'això) en un passatge de *Flamenca*: «la fes domna noella, /